

פרק שמונה-עשר

הורדוס כבש בעזרת סוסיוס את ירושלים בחוקי-יד. קץ אנטיגנוס. על קליאופטרה ותאות בצעה.

א. בקרב העם היושב בעיר רבתה המהומה. המונות נקהלו לפני היכל ה' והחלשים אשר בהם בקשו את דבר-אלהים ואנשי הרוח כמו ביניהם להנבא לזמן ההוא א). ומרי הנפש פשטו בגדוד והרבו שד וחמס והרבו לבז את הלחם במספות העיר ולא השאירו מספוא לסוסים וצדה לאנשים. ואנשי המלחמה התיצבו במערכה להגן על העיר מפני המצור וגרשו את אנשי-הצבא שופכי הסוללות מקרבת החומה. ומיום ליום התחכמו להמציא מעצורים חדשים בעד מכוונת המצור. ויותר מפל עלו על שונאיהם בעבודת המחתרות. אשר חתרו תחתיהם.

ב. המלך הקים אורבים להניא את מעשי השד ובעזרתם מנע את השודדים לבל יגיהו מן העיר. וכנגד מחסור הלחם צוה להביא אכל מרחוק. אמנם גבורי היהודים נלחמו בעזרוח לאין ערוך, אבל הרומאים חזקו מהם בדעת טכסי המלחמה, עליכן נשמרו הנצורים מהלחם עם הרומאים פנים אל פנים, בדעתם כי בנפשם הדבר, רק הגיחו עליהם פתאם מן המנהרות — וטרם הספיקו הרומאים להרעיש חלק החומה, כבר מצאה ידם לבנות חומה חדשה. בכלל לא רפתה זרועם במלחמה ולא התבלעה עצתם; הם קבלו עליהם להחזיק מעמד עד הקץ. ועל אף החיל הגדול והעצום, אשר הקיף עליהם, עמדו היהודים על נפשם חמשה חדשים במצור — עד אשר עלו אנשים מתי מספר מבחורי חיל הורדוס על החומה והוסיפו אמץ להבקיע אל תוך העיר, ובראשם עמדו שרי מאות אחדים מצבא סוסיוס. לראשונה נכבש המקום מסביב להר-הבית, ומשם פרץ הצבא אל כל עברים כשטף זרם ברצח נורא, כי הרומאים התמרמרו מאד על ארך המצור והיהודים אשר בחיל הורדוס שקדו לבלי השאיר שריד לקמיהם. אנשים לאין מספר נדחפו אל המבואות הצרים ואל הבתים וגם אל היכל ה' ונשחטו שם, ואיש לא חמל על עוללים ועל זקנים ולא על נשים חדלות-כת. ואף כי העביר המלך קול בקרב הצבא ודרש לתת חנינה לאויבים, לא שמעו אנשי-הצבא לקולו ולא השיבו ימינם אחור, כי-אם רצחו זקן ונער, כאלו גטרפה דעתם.

(א) נוסח אחר על-פי ההוצאה הישנה: „החלשים נקהלו לפני היכל ה' וברכו ושכחו

את הנאספים אל עמם בימים ההם, כי זכו לחסד האלהים“.

והנה ירד אנטיגנוס מן הברירה ושכח את גדלתו לפניו ולא שם לב אל מצבו הפעם, רק נפל לרגלי סוסיו להתחנן על נפשו. אבל סוסיו לא חמל עליו בצרתו וצחק עליו בזדון וקרא לו בשם „אנטיגוני“^ג). אולם לא נהג בו מנהג אשה ולא שלח אותו לחפשי ממאסרו, רק צוה לשימו בנפשתיים ולשית עליו משמר.

ג. ואחרי אשר התגבר הורדוס על אויביו נטל עליו לבצר את רוח בני בריתו הנכרים. כי המון הזרים מהר לראות את ההיכל בעיניו ולהביט אל קדשיו. המלך עצר אותם מעשות הדבר, בהרבותו לדבר על לבם וגם להגזים עליהם. וגם פגע בהם בכלי נשקו — כי חשב אשר יהיה לו נצחונו קשה ממגפה רעה, אם תחזינה עיני זרים את צפוני המקדש. הוא עצר גם בעד מעשי השד בעיר, בהציקו לסוסיו בדבריו, כי שאל אותו, הטרם יחשבו הרומאים להכין את כסא מלכותו בארץ ציה, בהפכם את ירושלים לעיר ריקה מיושב ובהוציאם ממנה את כל רכושה? ועוד אמר, כי הוא חושב למשפט, אשר גם שלטון כל העולם אינו שוה לו למצא כפר דם אורחי ירושלים, הנשפך כמים. וסוסיו השיבתו דבר, כי לצדק התיר את ידי אנשי הצבא לבז את העיר חלף עבודתם הקשה בעת המצור. ואז אמר הורדוס, כי ישלם בידיו לכל איש את שכרו מכספו הוא. ככה פדה הורדוס את שארית ירושלים וגם הקים את דברו, כי שלם בנדבת לב לכל איש ואיש מן הצבא את שכרו, ולשרי החילים נתן מנות כערכם, ואת סוסיו ספק במתנות מלכים, ואיש לא יצא בידים ריקות. וסוסיו הקדיש לאלהים זר זהב ואחרי־כן עלה עם חילו מעל ירושלים והוליך אתו בשביה את אנטיגנוס האסור. והאיש הזה דבק בחיים בכל נפשו ושגה בתקוות כוזבות עד בוא קצו, כאשר קדם את פניו הקרדום ושלם לו כגמול מרץ־לבו.

ד. בשבת הורדוס על כסא המלוכה הפלה בין יושבי ירושלים. לאנשי־שלומו הנאמנים נתן כבוד וחזק את לבם לאהבה אותו, ואת אוהבי אנטיגנוס הכריע לטבח. וכאשר אזל הכסף מאוצרו, צוה להתיך את כל הכסף הנמצא בידו ושלח אותו למנחה לאנטוניוס ולקרובים אליו. אבל בדבר הזה לא הצליח הורדוס לפדות את נפשו מכל צרה, כי כבר נלכד אנטיגנוס ברשת אהבת קליאופטרה ובכל מעשיו היה לעבד תאותו. ואחרי אשר השמידה קליאופטרה את כל בני־ביתה, מבלי השאיר שריד למשפחתה, צמאה לדם אחרים. היא הכתה בלשון את נגידי הסורים באזני אנטיגנוס והסיתה אותו להכותם נפש, למען יקל לה לרשת את רכושם. ואחרי־כן פרשה את

ג) שם אשה, פגנאי על מרץ לבו.

רשת תאות בצעה על היהודים והערבים וחבלה מזומת למגר למות את שני מלכיהם, את הורדוס ואת מלכו.

ה. ואנטוניוס נתן לה רק חלק שאלתה, כי לתועבה נחשב בעיניו להמית את שני האנשים הטובים האלה, את שני המלכים הנאדרים; אבל לא נמנע מהפר את בריתו עם אוהביו הקרובים האלה, כי קרע חבלים רבים מעל גבולותיהם, וביניהם את ארץ התמרים בחבל יריחו, אשר שם מקום הצרי, ונתן אותם לקליאופטרה וגם מסר בידה את כל הערים בדרום נהר אֶלְפִירוס, מלבד צור וצידון. וכאשר היתה לשָׁטַט בכל הארץ הזאת שלחה את אנטוניוס בצאתו להלחם בפרתים עד נהר פרת, ואחרי־כן באה אל ארץ יהודה דרך אֶפְמִיָה ודמשק. ושם עלה בידי הורדוס לשַׁפֵּךְ את כעסה במתנות רבות. הוא חקר מידי המלכה את המדינות אשר נקרעו מעל גבולו בעד מאתים ככר לשנה, ושלח אותה עד סין ברב כבוד ויקר. וכעבור זמן קצר שב אנטוניוס מארץ הפרתים והוביל אתו שי לקליאופטרה את אֶרְתַּבְּז בן טַגְרֵן, אשר נפל בשביה. את הפרתי הזה עם הכסף ועם כל השלל מהר אנטוניוס להקדיש לה.

פרק תשעה-עשר

אנטוניוס שמע לקול קליאופטרה ושלח את הורדוס להלחם בערבים. אחרי מלחמת קשות היתה יד הורדוס על העליונה. על-דבר הרעש הגדול.

א. וכאשר פרצה מלחמת אֶקְטִיוֹם^א, התכונן הורדוס לצאת לעזרת אנטוניוס, כי כבר הונח לו מן המהומות בארץ יהודה, אחרי כבשו את הורקניה, המקום אשר תפשה אותו אחות אנטוניוס. אבל בערמת קליאופטרה נעצר הורדוס מלצאת במלחמת אנטוניוס ומהיות עמו יחד בצרה. כבר אמרנו, כי יעצה המלכה דבר-בליעל על שני המלכים והסיתה את אנטוניוס להפקיד את הורדוס על המלחמה בערבים, בחשבה למצא אחת משתי אלה: אם תהיה יד הורדוס על העליונה — אז תמשול היא בארץ ערב, ואם יִגְבֵּף במלחמה — אזי תשלוט ביהודה. ככה קותה להפיל את אחד השליטים בידי השני.

ב. אבל מחשבתה הרעה היתה להורדוס לישועה. בתחלה לקח ערבון (בני תערובות) מהאויבים ואחרי־כן אסף לו חיל רוכבים גדול והתנפל עליהם על-יד דְיוֹסְפּוֹלִיס^ב והכה אותם במלחמה, אף כי עמדו על נפשם בגבורה. לשמע המפלה הזאת קמה תנועה גדולה בין הערבים, והם נאספו

^א המלחמה המכריעה בין אנטוניוס ובין ציור-אוקטביוס.

^ב יש חושבים, כי זו עיר דיון.

בהמון אינ-מספר אל קנת, אשר בחילת-סוריה, לקדם שם את פני היהודים. והורדוס הגיע שמה עם צבאו ובקש לעשות מלחמה בתחבולות וצוה לבצר בחומה את מקום תחנותו. אבל המון צבאו לא שמע בקולו, כי כבר זחה דעתו בנצחוננו הראשון, והוא מהר להתגפל על הערבים והניס אותם בראשית הקרב והחל לרדוף אחריהם. אבל ברדפו אחרי אויביו נפל הורדוס בפת, כי בגד בו אַמִּינִיּוֹן, אחד משרי צבא קליאופטרה, אשר היה איש-ריבו כל הימים, ושלה עליו את יושבי קנת, להלחם בו. וכאשר קמו גם אלה על הורדוס, החליפו הערבים פח והפכו את פניהם והתחברו במערכה המונים המונים במקום סלעים ולא-דרך והניסו את צבא הורדוס והכינו לו מטבח נורא. פליטי המלחמה ברחו אל אַרְמִינָה למקום המחנה, אבל הערבים הקיפו עליו ותפשו אותו עם כל האנשים הנמצאים שם.

ג. זמן קצר אחרי הפרעות הזאת בא הורדוס בראש חיל-עזר, אך עבר את המועד. ואמנם סבת המגפה הזאת היתה, כי המרו שריי-החילים את פיו: הן לולא התחוללה המלחמה פתאם, כי אז לא מצא לו אתיניון שעת הכשר למלא את מוזמתו הרעה. הורדוס מהר לעשות נקמה בערבים ופשט על ארצם כפעם בפעם וכה יסר אותם על נצחונם האחד פעמים הרבה. אולם בעוד הוא לוקח נקמה מאויביו, והנה נוספה לו פרעות חדשה, שבאה בידי שמים. כי בשנה השביעית למלכותו בעצם ימי מלחמת אקטיום רגזה ארץ יהודה תחתיה בראשית האביב והמיתה בהמה לאינ-מספר, וגם שלשים אלף איש נהרגו. אמנם לצבא לא אנה כל רע, כי חנה בשדה, אך השמועה, אשר דרכה להפליג בדברי הנוראות, הגיעה אל מערכות הערבים והוסיפה להם אמץ. הם חשבו, כי נהפכה כל ארץ יהודה, ואמרו בלבם לרשת את הארץ הריקה מאין יושב, ומהרו לפשוט עליה ולפני צאתם זבחו לאלהיהם את צירי היהודים אשר נמצאו בתוכם. המון היהודים נבהל מפני המלחמה העתידה, כי לא קמה בו עוד רוח מעצם הפגעים, אשר התגלגלו עליו זה אחר זה, והורדוס אסף את אנשי-חילו ונסה לחזק את רוחם, בדברו אליהם לאמר:

ד. „מוזר הדבר בעיני, כי אחזה אתכם פלצות כיום הזה. אֵלֵי למראה נגעי האלהים נפלה רוחכם בקרבכם, החרשתי — אך לא יאות לאנשי-חיל להמוג מפחד בקום עליהם אדם. הן גם לדבר הזה אין את רוחי להקבא מפני האויב אחרי הרעש, כי מאמין אני, אשר למוקש שלחחו האלהים לפני הערבים, למען יתנו לפנינו את הדין. כי לא בכלי מלחמתם ולא בכח ימינם הם בוטחים הפעם, כייאם באסון אשר קרה אותנו פתאם. אך לשוא היא תקות אנוש, אשר אין יסודה בחילו ובגבורתו, רק בצרות אחרים ובפגיעיהם. כי לא לעולם ימצא האדם פגע וצרה וגם לא לעולם חסן וישועה, וכל:

עין רואה צבא וחליפות בגורל האדם לטוב ולרע יחדו. בינו את הדבר מן המופתים אשר קרו אתכם. הן במלחמה הראשונה היתה ידנו על העליונה, ואחרי־כן גברו עלינו שונאינו וקרוב הדבר כי הפעם יתפשו במומותיהם אשר הם חושבים להכריענו. הן הפטחה היתרה לא תדע להנהר והפחד מלמד עצה ותחבולה, ועל־כן גם מתפתכם מוסיפה לי אמץ ותקוה: כי כאשר העזתם פניכם לבלי־חק והעפלתם לעלות על האויב מבלי שמוע לקולי, הנה מצא לו אתיניון עת רצון לבגוד בגד. אך עתה הנני רואה אתכם מתמהמהים ושבורי־לב למראה־עין, והדבר הזה הוא בעיני ערבת הנצחון. והנה עליכם להשאר במעמד הזה עד עת מצא, אולם בהגיע עת המלחמה תעוררו את רוח גבורתכם ותלמדו את אנשי הבליעל להבין, כי רעת האדם אף פגע האלהים לא יעצרו כח להחליש את עוזו היהודים כל עוד נפשם בם! ואיש מכם לא יתן לערבי להיות למושל בביתו וברכושו, אחרי אשר תפש אותו בכפו כמעט לא פעם ולא שתיים, ואל תתחדנה אתכם תנועות היסודות אשר אין בהם רוח־חיים, ואל תחשבו כי הרעש הוא אות ומופת לאסון חדש כי יבוא. כי חקי הטבע מושלים בפגעי היסודות ולא יוסיפו להביא שד על האדם, מלבד הנזק הצפון בהם. אמנם יש אשר יבוא איזה פגע קל כאות מבשר רעב או דבר לעתיד, אולם לכל האסונות יש גבול אשר לא יעברוהו. ואף גם זאת, היוכל נצחון שונאינו במלחמה להזיק לנו יותר מאשר עשה הרעש? והנה יש לי אות חזק, כי יפלו אויבינו במלחמה, והאות הזה לא פגע ומקרה הוא וגם לא מעשה אשר בא להם מידי זרים. כי הם המיתו את ציריני באכזריות רשע, לעבור על כל חקי האדם, ואת הדבר הזה עשו למען עקוד אותם לקרבן לאלהים, להצליח את מלחמתם. אבל הם לא ימלטו מעין האלהים הגדולה ומזרועו האדירה, ובמהרה יתנו לפנינו את הדין, אם עוד תפעם בלבנו רוח גבורת אבותינו ונקום בעז לקחת נקם מהם על אשר הפרו ברית ושבועה. ואל יצא איש מכם להלחם בעד אשתו ולא בעד בניו וגם לא בעד ארץ אבותיו הנמצאה ברעה, רק ילך לקחת את נקמת דם ציריני השפוף. וההרוגים יעברו לפניכם במלחמה ויפליאו לעזרכם משרי צבאותיכם החיים. וגם אני אצא בראשכם לקדם את את פני הסכנה, בדעתי כי לקולי תשמעו. הן יודעים אתם, כי לא יעמוד איש בפני עצם גבורתכם, אם לא תחפזו במעשיכם ולא תגרמו לעצמכם רעה.^א

ה בדברים אלה חזק הורדוס את לב אנשי־צבאו, ובראותו כי שבה אליהם רוח גבורתם, הקריב זבחים לאלהים, ואחרי הקרבן עבר את הירדן בראש חילו וחנה על־יד רבת־בני־עמון א) בקרבת האויבים ונצה אתם על־

א) שמה היוני פיליפפיה (ע 55 שם תלמי השני פיליפפוס).

יד המצודה אשר נמצאה בין שני המחנות בתוך, והתכונן למלחמה קרובה, כי גם השונאים שלחו לפניהם אנשים מתי-מספר לכבוש את המצודה. אבל חלוצי-הצבא, אשר שלח המלך, הדפו אותם מהר ותפשו את ראש הגבעה, ולמחרת היום עלה הורדוס עם חילו וסדר אותו במערכה וקרא את הערבים לצאת אליו למלחמה. אבל איש מהם לא יצא לקראתו, כי חרדה גדולה נפלה על האנשים וגם ראשי-הצבא אֶלֶתָם א) נמוג מפחד, ולכן נגש המלך והשחית את החל והסיכך על מחנה האויבים ב). ולדבר הזה באו הערבים במצוק ויצאו למלחמה בלי סדרים, ורגלים התבוללו ברוכבים. ואמנם עלו במספרם על היהודים, אך נפלו מהם ברוח גבורתם, אף כי השליכו את נפשותיהם מנגד, בראותם כי רחוקה מהם ישועה.

ו. וכל העת אשר עמדו הערבים על נפשם, לא נפל מהם רב, אך כאשר הפגו את ערפם ספו רבים מהם בחרב היהודים, ורבים היו למרמס לרגלי אחיהם. חמשת אלפים נפלו מהם חללים בדרך מנוסתם, והנשארים נדחקו מבית לחל. והורדוס הקיפם ושם עליהם מצור וכבר היו עתידים להפגע לפני חרב הורדוס, והנה אולו המים מכליהם והצמא החיש את מפתחם. המלך קבל את פני שלוחיהם בגאווה ובוו, ועוד הרבה להציק להם, כאשר אמרו לתת לו חמש מאות ככר פפר פדיון נפשם. וכאשר הוסיף הצמא ללהט בקרבם, יצאו המונים המונים והסגירו את נפשותיהם לרצונם בידי היהודים ובחמשה ימים נאסרו מהם ארבעת אלפים איש בנקושתים. וביום הששי נואש ההמון הנשאר מעזרה ויצא לקרב, והורדוס נלחם עמו והכה כשבעת אלפים איש בחרב. ובמכה העצומה הזאת נקם את נקמתו בערב ובצר את רוח גאון אנשיה, עד אשר נבחר גם לראש על-ידי העם ג).

פרק עשרים

הורדוס נמנה למלך מטעם אוקטוניוס הקיסר, כי הביא לו מתנות רבות, והוא שלם לו, בהשיבו לו את חלק ארצו, אשר נקרע מעליה בידי קִיאֹוֹטְרָא, וגם את הכל נחלת זינון.

א. תכף אחרי הנצחון הזה קדמה את הורדוס הדאגה, פן תִּלְקַח מידו הנמשלה על אהבתו לאנטוניוס, אחרי שהיתה יד אוקטוניוס ציור על העליונה

א) ביוגית אֶלֶתָם, ἄλητοι, והשם הערבי כהכתו לא נודע (ואולי ארתם).

ב) ביוגית תִּרְקוּקָה, χαράκωμα, ונמצאה גם במשנה (כרכום, כרקום).

ג) הדבר הזה אינו נכון. בקדמוניות ס"ז, י, ט מבאר, כי אוגוסטוס קיסר רצא לתת להורדוס את מלכות ערב, אך נחם על מחשבתו, בהודיע לו דברי המריבות שכיין אורדוס ובין בויו.

בסביבות אקטיוס. אבל מגורתו הגדולה לא קמה, כי אוקטיונוס לא חשב אשר תבוסת אנטוניוס היא שלמה כל הימים אשר ישאר הורדוס נאמן עמו. ובכל-זאת יעץ המלך בלבו לקדם את פני הסכנה ונסע באניה אל רודוס, אשר ישב שם אוקטיונוס בימים ההם, ובא אליו בלי נזר מלוכה, ודמה לאיש הדיוט במראהו ובלבושו, אולם למלך בגדל רוחו, כי לא כתד ממנו דבר אמת ודבר אליו פנים אל פנים: ציזר, בידי אנטוניוס הוקמתי למלך והנני מודה לפניך, כי בכל דרכי בקשתי להועיל לאנטוניוס, ואף בדבר הזה לא אקטה את האמת תחת לשוני, כי גם במלחמה היו עיניך רואות את הכרת טובתי לאנטוניוס, לולא עצרוני הערבים. ובכל-זאת שלחתי אליו צבא-עזר כאשר היה לאל-ידי וגם המצאתי לו לחם וציידה הרבה רבבות כור. ואף אחרי המגפה על-יד אקטיוס לא עזבתי את איש-חסדי, והייתי לו ליועץ נאמן, כאשר לא יכלתי עוד לעזרהו במלחמה, ואמרתי לו, כי באחת יוכל לתקן את אשר עָנַת, — אם ימסור את קליאופטרה לְמוֹת. גם כסף הבטחתי לו וגם מבצרים להשגב בהם ואמרתי, כי אצא עמו יחד במלחמותיו, אחרי המיתו את האשה הזאת. אבל דודי-קליאופטרה הכבידו את אזניו וגם האלהים עצר בעדו, כי בחר בך ונתן בידך את השלטון. אמנם נפלתי בנופלים עם אנטוניוס יחדו, ואחרי אשר בגד בו מזלו הנה אני מניח לפניך את הנזר. ואלוין באתי, בבטחי כי צדקתי תהיה לי לישועה ובתקותי כי תחקור לאמון-רוחי בברייתי ולא תזכור, מי האיש אשר דבקתי באהבתו

ג. ולדברים האלה השיבהו אוקטיונוס: „שלום לך, והתחזק על כסא מלכותך. הן לך יאתה לנהל ממשלה ברבים, כי הראית את כל הזק אהבתך. ועתה נסה-נא לשמור את בריתך לאלה אשר הצליחו בדרכיהם מאיש-חסדך, וני הנה גם אני מקוה ממך לגדולות על נדבת רוחך. ואף אמנם גמל לי אנטוניוס טובה כאשר שמע בקול קליאופטרה ומאס בעצתך, כי בשכר אולתו הזאת מצאתי את לבבך נאמן לפני, וכבר החלות להיטיב לי, כי הנה כתב אלי (דידיוס) בדבר העזרה אשר הספקת לו נגד המתגוששים (ג). ועתה אוציא פקדה להכין את הממלכה בידך ואנסה גם אני לגמול לך חסד, לבל תתהה על חסדי אנטוניוס“.

ג. ככה דבר אוקטיונוס טובות עם המלך ושם על ראשו את הנזר והוציא כתב-פקדה להיות לעד על המתנה הזאת, ועם המכתב בָּשַׂר ברבים את מהלל האיש בדבריי-חן. הורדוס נשא את פניו במנחה ואחרי-כן בקש

(*) הנציב אשר הוקם בטוריה על-ידי אוקטיונוס.

(ג) הגלדיטורים שֶׁ אנטוניוס, אשר נמצאו בעיר קיוויקוס ומחרו דרך ארץ סוריה

אוצו להמול על אֶלְקָא, הוא אחד מאוהבי אנטוניוס, אשר בא להתחנן לפניו. אולם הקיסר לא יכול לכבוש את כעסו והרבה לדבר קשות עם הורדוס המליץ עליו וגם השיב את פניו. ואחרי הדברים האלה, בנסוע אוקטיונוס אל מצרים דרך ארץ סוריה, יצא הורדוס לקבל את פניו בפעם הראשונה בכל עשר מלכותו ורכב על-ידו בפקדו את צבאותיו בסביבות עפו וגם עשה משתה לו ולכל אוהביו, ואחרי-כן נתן לכל אנשי-הצבא להיטיב את לבם ככל אות נפשם; ומלבד-זאת שקד להמציא מים לרֵב לאנשי-הצבא מדי עברם דרך ארץ הנגב עד סין וגם בעת שובם בדרך הזה, עד אשר לא חסר הצבא דבר ממונותיו. ואוקטיונוס וכל אנשי-הצבא הִראו לדעת, כי קסנה מלכות הורדוס הרבה מדי נדבת לבו. על-כן נשא אוקטיונוס את פני הורדוס בבואו אל ארץ מצרים אחרי מות אנטוניוס וקליאופטרה ועשה לו יָקָר וגדלה וספח על מלכותו את חבל הארץ אשר קרעה מידו קליאופטרה והוסיף עליה מחוץ את גדר ואת סוסיאתא ואת שמרון, וגם את הערים אשר על שפת הים עזה ואנתדון ויפו ומגדל סטרטון. ועוד נתן לו למנחה ארבע מאות גָּלִים להיות שומרים לראשו, והם אשר היו לפניו נושאי כלי קליאופטרה. אמנם סבת המתנות האלה, אשר העניק אוקטיונוס להורדוס, היתה נדבת לב המקבל.

ד. ואחרי האַקְטִיָדָה א) הראשונה הוסיף הקיסר על מלכות הורדוס את חבל הארץ הנקרא טְרַכּוֹן ב). (חבל ארגב) וגם את ארץ הבשן הקרובה אליו ואת ארץ חֶרְוֶן, וזאת סבת הדבר: זְנוֹדוֹרוֹס החוכר את נחלת לִיסְגִיס לא חדל לשלוח את השודדים מחבל ארגב על יושבי דמשק, ובני העיר ברחו אל יְרוֹן הנציב אשר בסוריה וחלו את פניו להודיע את הקיסר על-דבר מצוקותיהם. וכאשר שמע הקיסר את הדבר שלח פְּקָדָה לבער את השודדים מן הארץ. יְרוֹן עלה עליהם עם צבאותיו וטהר את הארץ מהאנשים האלה ולקח אותה מְזוֹדוֹרוֹס, ואחרי זמן פחד הקיסר, פן תהפך הארץ עוד הפעם לקן השודדים הפושטים על דמשק, ומסר אותה בידי הורדוס. וכאשר בָּקַר הקיסר בפעם השניה את האפרכיה (נציבות סוריה) בשנת עשר ולמלכותו הקים את הורדוס לנגיד-ראש (אפיטרופוס, מפקח) בכל ארץ סוריה, עד כי לא יכלו נציבי הרומאים לשלוט בארץ מבלי שאל בעצתו. ואחרי כות זנודורוס נתן הקיסר להורדוס גם את כל הארץ אשר בין טרכון ובין ארץ הגליל (הגולן). ועוד גדול מכל הכבוד הזה היה בעיני הורדוס הדבר, כי

א) מתור ש' ארבע שנים, שבסופו קבע אוגוסטוס חג עם משחקים באקטיון, לזכר זכונו על אנטוניוס. החג הראשון היה בשנת ג'א-השני, 28 לפני המנין הנהוג.

ב) כנראה הוראת המלה הזאת הנמצאת גם בספרות ההלמניונית היא מנוס *τρέχειν* (ביונית - רון) כמו השם הערבי שבמננו א-ג'א. - כי שם היה מפלט לשודדים.

גם הם מאבנים לבנות ומרחק אחד היה בין רחובות העיר המשתרעים עד החוף. ולמול פי הנמל מתנשא היכל הקיסר בראש גבעה, והוא נפלא בגדלו וכלילי לפי. ובקרבו פסל ענק תבנית הקיסר, שנעשה כדמות פסל זוס אשר באולימפיה א) ואינו נופל ממנו במדתו. ועל-ידו פסל האלילה רומא ב), הדומה לפסל הירה אשר בארגוס ג). ואת העיר הזאת נתן הורדוס נדבה לאפרכיה (לנציבות סוריה) ואת הנמל ליורדי הים הסרים אליו ואת כל כבוד המוסד נתן לקיסר, כי קרא לעיר „קיסריה“ (קיסרי, קיסריון) על שמו.

ה. ואת יתר הבנינים, את האמפיתיאטרון ואת התיאטרון ואת השוקים יסד הורדוס כמשפט לאיש אשר בקראה העיר על שמו. הוא תקן שם משחקים ד) אחת לחמש שנים וגם אותם קרא על שם הקיסר. ובפעם הראשונה קבע פרסים גדולים מאד למנצחים באולימפידה המאה ותשעים ושתים ה), ולא המנצחים במשחקים בלבד, כי-אם גם השניים והשלישים להם נשאו משאות כיד המלך. הוא בנה מחדש גם את העיר אגודון, אשר חרבה במלחמה, וקרא לה בשם אגרפיון. ומגדל אהבתו לידידו זה חרת את שמו גם מעל לשער אשר בנה להיכל ו).

ט. גם באהבתו לאביו ולאמו נפלא הורדוס מיתר האנשים. לאביו שם מצבת-זכרון בעיר אשר בנה בעמק היפה במלכותו, המלא נחלי מים ועצי חמד, וקרא לה בשם אנטטיפטריס, וממעל ליריחו הקים מבצר נשגב בחסנו וכלול בהדרו והקדיש אותו לאמו בקראו את שמו קפרוס. ולזכר פצאל אחיו בנה בירושלים מגדל על שמו ואת תכנית המגדל הזוה ואת הדר גדלו עוד נספר בדברינו הבאים. וגם יסד עיר בעמק הצר מצפון בואכה יריחו וקרא לו פצאלים.

י. וכאשר עשה הורדוס זכר עולם לקרוביו ולאזהביו, לא זלזל גם בזכר עצמו; על-כן בנה מבצר בהר הפונה אל ארץ ערב וקרא לו הורדיון (הירודיון) על שמו. ואף הרמה העשויה בידי אדם, במרחק ששים רים מירושלים, אשר דמות לה כמראה שד, גם לה קרא הורדוס בשם הזה וכלל את יפיה בכבוד וברוח נדיבה, כי את ראש הרמה הקיף מגדלים עגלים ואת כל הכרך המקף מלא ארמנות גהדרים, ולא רק מראה הבתים בפנים

א) היצירה הידועה של פיקיאס הפסל ציש אתונא.

ב) סמל העיר.

ג) מעשי ידי הפסל הידוע פוליקלסטס.

ד) משחקי מתחרים במרוץ, במרוץ הסוסים, מחגוששים ועוד.

ה) גיא השמיט-תשניג, י"ב צד ח לפני המנין הגהוג.

ו) כנראה בבית-המקדש.

היה תאוה לעינים, כִּי־אם גם מחוץ היה עֶשֶׂר רב שפוך על הקירות והקרנות והגגות. המלך פֹּזֵר כֶּסֶף רב לַמְשׁוֹךְ מִמְרַחֵק מִיָּם רַבִּים עַד רֹאשׁ הַרְמָה, וּבִשְׂפֹעַ הַגְּבֻעָה חֲצַב מֵאֲתִים מַעֲלוֹת שִׁישׁ לִבְנֵי צֶחַ, כִּי הִיְתָה הַגְּבֻעָה גְבוּהָה לַמְּדִי, אִף כִּי כָּלָה נַעֲשֶׂתָה בִּיַדִּי אָדָם. וְגַם בַּתְּחִתִּית הַגְּבֻעָה הַקִּים הוֹרְדוֹס בְּנִינֵי מַלְכִים אַחֲרֵים, בְּתֵי מַסְכְּנוֹת לְכֹלֵי בֵּית הַמֶּלֶךְ וּבְתֵי מִשְׁכַּן לַעֲבָדָיו, עַד כִּי דַמְתָּה הַמַּצּוּדָה הַזֹּאת לְכֹל הָקִיָּה לַעִיר שְׁלָמָה בַּתְּחוּם אַרְמוֹן־מַלְכִים.

יא. ואחריו אשר יסד הורדוס את כל אלה הראה את נדבת רוחו גם לערים אשר מחוץ. הוא הקים גמנסיאות (א) בטרפוליס, בדמשק ובעכו ותקן את חומת גבל (ב) ובנה (אכסדרות ג) ואולמים (אסתוניות ד) והיכלות ושוקים בבארות (פירות) ובצור. בצידון ובצור הקים הורדוס תיאטראות וליושבי לודקיה על שפת הים כרה תעלות להביא מים העירה ולאשקלונים יסד בתי־מרחץ וחפר בארות נחמדות. ומלבד אלה הקים שם אולמי־עמודים (ה) נפלאים בפאר מלאכתם ובגדלם. ולערים אחרות נתן שדי־עצים ושדי־חציר, וערים רבות קבלו ממנו גם אדמה לנחלה, כמשפט הערים הנחשבות על מלכותן. ובערים אחרות תקן משרות קבועות לראשי גמנסיאות ונתן להם את ארחתם שנה שנה ודרש מהם — כאשר עשה ליושבי האי קוס — שלא יחדלו הפקסים כל הימים. וגם לחם הפיק הורדוס לכל שואל די מחסורו, וליושבי ירודוס פזר כסף לרב כפעם בפעם, למען יתקנו את צי הים אשר להם. ואת היכל פתייון (ו) השרוף בנה מכספו והרבה את הדרו מבראשונה. ומי יוכל למנות את כל המתנות אשר העניק הורדוס ליושבי קיקיה וסמוס ולתנות את נדבותיו לבני יוגיה כלה, לאיש ואיש כפי מחסורו, והאם האתונים והקיקידימונים ויושבי ניקופוליס ופרגמון אשר במוסיה לא שבעו את ברכותיו? (ז) הן גם תקן את הרחוב הגדול בעיר אנטיוכיה אשר בסוריה, כי לא יכול איש לעבור בו מפני זהמתו, ורצף אותו בארץ עשירים פרסה מרצפת שיש לבן ובנה אולם (סטיו) ארך על כל פני המרצפת למחסה מגשם.

יב. ואם יבוא איש ויאמר, כי בדברים האלה גמל הורדוס חסד לערים

(א) מקומות פֶּתִיִּי הַמְרוּץ, הַהַתְּאֲבָקוֹת, הַטֶּלֶת הַנִּיחֹת וְכֹדוּמָה.

(ב) בִּיּוֹנִית בְּבֶלְוֹס, Βύβλος.

(ג) מְדוּרֹת מְרֻחִים לְאֶסְפוֹת.

(ד) סְטֹרָה בִּיּוֹנִית, στῶν. בְּעִבְרִית סִטִּי, אֶסְטוֹנִית, אֶסְתוֹנִית וְגַם אֶסְטָבָא, מְבֹאוּת־

עֲמוּדִים אֲרָבִים לְסִיּוֹר וְלְאֶסְפוֹת.

(ה) פְּרִיֶּטֶיִּיִּין. אֹלְמֵ־עֲמוּדִים מְרֻחַת לְאֶסְפוֹת.

(ו) הִיכַל אֶפְרִיּוֹן בְּדַלְפִּי.

(ז) לֹקִיָּה (לִיקִיָּה) וּמוֹסִיָּה (מִיִּסִּיָּה) בְּאִסִּיָּה הַקְּסֵנָה.

יחידות, הנה בטובה אשר עשה ליושבי אֵילֵיִם א) אֶצֶל ברכה רבה לא לכל עמי יון בלבד, כִּי־אם גם לכל באי העולם, אשר הגיע אליהם שִׁמְעַ מִשְׁחָקֵי הַמִּתְנַצְחִים בְּאוֹלִימְפִיָה ב). כִּי בראות הורדוס, אשר עוד מעט יחדלו המשחקים האלה מחסר כסף ובוזו יאבד השריד האחרון ליון הקדומה, חָקַן פִּרְסִים לִמְחֹזֵר חֲמֵשׁ הַשָּׁנִים, אשר בו סר אל אולימפיה בדרך נסעו אל רומא, והגדיל עוד לעשות מזה, בהכינו תרומת כסף לִמְשַׁחֲקִים האלה לארך ימים, ועל־כן לא יסוף זכרו לעולם בגלל הפרסים אשר קבע. ומי יוכל לפרוט את כל חסדיו, בקראו שִׁמְטָה לַחֻבּוֹת־כֶּסֶפִים וּלְמַסִּים, כִּמְעַשְׂהוּ לְיוֹשְׁבֵי פְּצֹאֶלְט וּבֶבְנֵיָה, וגם מעל יושבי ערי הפרוות בקיליקיה הקל את על המסים שנה שנה. ונדבת ידו עוד גדלה ועצמה מזה, לולא פחד, פֶּן יִקְנָאוּ בו רבים ופֶן יֹאמְרוּ, כִּי עֲלֵתָה בִּלְבוֹ מַחְשְׁבָה זֹרָה לֵלַכְתָּ בַּגְּדוּלוֹת וּבַנְּפִלְאוֹת מִמֶּנּוּ, בַּהֲפָכְדוֹ בְּמַעֲשֵׂי חֲסָדָיו בְּעָרִים נְכָרִיּוֹת עַל־פְּנֵי מוֹשְׁלֵיהֶן.

ג. גם תכונת גופו דמתה לגדל נפשו. הוא היה צִידָג) מצליח כל הימים והפליא לעשות בעבודת הציד, כִּי הִיָּה מִשְׁכִּיל לִרְכֹּב עַל הַסּוֹס. בְּיוֹם אֶחָד הִכְרִיעַ בְּצִידוֹ אַרְבַּעִים חֵיה, כִּי הָאָרֶץ הִזְאָת מִגְּדַלְת חוֹזִירִים וּצְבָאִים וְעִירִים נִמְצְאוּ בָהּ לְרַב. וְהוֹרְדוֹס הִיָּה גַם גְּבוּר־חַיִל בְּמִלְחָמָה, עַד אֲשֶׁר לֹא יִכּוֹל אִישׁ לַעֲמוֹד בְּפָנָיו. גַּם בַּעַת מִשְׁחָקֵי הַמִּתְאֲבָקִים פָּחַדוּ רַבִּים מִמֶּנּוּ, בְּרֹאוֹתָם אוֹתוֹ מִטִּיל אֶת הַחֲנִית יִשְׂרָאֵל הַמְּטֵרָה, וְקוֹלַע בְּקִשְׁתּוֹ אֶל הַשַּׁעֲרָה. וְנוֹסֵף עַל מַעֲלוֹת נַפְשׁוֹ וְכַח גּוֹפּוֹ הִיָּה אִישׁ מִצְלִיחַ בְּכָל דְּרָכָיו. וְרַק פַּעַם אֶרְבֵּי שָׁנִים נִגַּף בְּמִלְחָמָה, וְגַם הַמְּכַשְׁלָה הִזְאָת לֹא מִיָּדוֹ יִצְאָה, כִּי־אם מִבְּגַד זְרִים אוּ מִפְּחֹזֹת אֲנָשֵׁי חֵילוֹ.

פֶּרֶק עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם

על מות אריסטובולוס והורקנוס הכהנים הגדולים ומרים המלכה.

א. אולם כגדל אשר הורדוס מחוץ, ככה גדל היגון אשר נגזר עליה מבית. וראשית מזלו הרע היתה אשתו, אשר הרבה לאהבה על פני כל. כי בהניע הורדוס לממשלה שלח מעל פניו את אשתו הראשונה, אשר לקח בהיותו הדיוט, והיא אחת מבנות ירושלים ושמה דֹרְקִיס, ונשא את מרים בת

א) במערב הפלופונסוס.

ב) היא העיר הגדולה באֵילֵיִם, מקום המשחקים האולימפיים אחת לארבע שנים (בכֹּף

שנה חמישית).

ג) ביוונית קוֹיִנְבֵּסְטִס, ἀγοστής, היא המלה התלמודית: קניג.

אלכסנדרוס בן אריסטובולוס, ובגללה כמו מריבות בקרב ביתו בזמן קרוב. ועוד גדלו ועצמו אחרי שוב הורדוס מעיר רומא. לראשונה גרש הורדוס מן העיר את בנו אנטיפטרוס, הנולד לו מדוריס, ושלח אותו מעל פני בני מרים, ואחרי־כן המית את הורקנוס אבי אַם מרים, אשר בא אליו מארץ הפרתים, בהתגוללו עליו, כי זמם לקחת את נפשו. כי בַּזְפָּרְנָא לקח את הורקנוס בשביה בפשטו על ארץ סוריה, ואחיו היהודים היושבים בעבר נהר פרת חמלו עליו ופדו אותו ממאסרו. ולו שמע הורקנוס לקול היהודים האלה, כאשר יעצו אותו, לבל ישוב אל הורדוס, כי אז נצל ממות. אך נשואי בת בתו היו לו למוקש, כי בטח בדבר הזה והלך אל ארץ מולדתו, אשר נכספה נפשו לראותה. ואמנם לא היה לשטן להורדוס ולא בזה הכעים את רוחו, כי־אם בדבר, אשר לו יאתה המלוכה במשפט.

ב. מרים ילדה להורדוס חמשה ילדים, שתי בנות ושלושה בנים. צעיר־בניה גדל ברומא ושם מת. ואת שני בניה הגדולים יעד הורדוס למלוכה, בעבור כבוד משפחת אמם ועל אשר נולדו לו אחרי שבתו על כסא מלכותו. ויותר מזה תזקה אותו בדבר אהבתו למרים אשתו, אשר בערה בקרבו כאש ועצמה מיום ליום, עד כי לא חש את המכאובים אשר הביאה עליו אהובת נפשו. כי מרים שנאה את הורדוס שנאה עזה כאהבתו אשר אהבה. ולה היה המשפט לשטום את בעלה על מעשיו הרעים. ובבטחה כי דבק בה לב בעלה, היתה מיסרת אותו בדברים פנים אל פנים על הועבותיו אשר עשה להורקנוס אבי אמה ולאריסטובולוס^א) אחיה. כי גם על הנער הזה ועל ימי עלומו לא חמל הורדוס, ואחרי תתו לו את הכהנה הגדולה בהיותו בן שבע־עשרה שנה, צוה להמית אותו מיד. כי כאשר לבש הנער את בגדי הקדש ועלה לשרת על המזבח במועד החג, זלגו עיני העם דמעות. והורדוס קנא בנער הזה ושלח אותו אל יריחו בלילה, ושם טבלו הגלים את בשרו בברכה עד אשר יצאה נשמתו, כאשר צוה עליהם המלך.

ג. על המעשים האלה דברה מרים קשות עם הורדוס ושפכה חרפות נוראות על ראש אחותו ואמו. אמנם המלך היה כמחריש מגדל אהבתו אליה, אבל את לב הנשים אכלה קנאה עזה. הן התמכרו להעלות את חמת הורדוס עליה עד להשחית והכו אותה בלשון לפניו, כי זנתה עליו, ובוו דברים רבים למען יאמין הורדוס לשטנתו, ובכלל דבריהן ספרו, כי שלחה מרים את תמונתה לאנטוניוס אל ארץ מצרים ובעצמת נאפוּפיה גלתה את יפיה מרחוק לאיש הזה, הנותן לנשים חילו, אשר בכחו לקחת אותה בחזק יד. כלהט ברק

^א בהוצאת ניוה: יונתן. ואולי זאת טעות במקום, 'יהודה' — וזה היה כנראה שמר העברי של הכהן הגדול האחרון לבית החשמונאים.

החרידה הדבה הזאת את הורדוס, כי האהבה הפיחה בקרבו קנאת גבר עזה והוא שם אל לבו את עלילות קַיִיאֹפְטֵרָה הנוראות, אשר הכריעו למות את לְסִנְיִס ואת מִלְכוֹ הערבי, וחרד מאד, פן תִּלְקַח אשתו ממנו, וגם אימת מות נפלה עליו. ד. וכאשר שם הורדוס את פעמיו לדרך רחוקה, הפקיד את אשתו בידי יוסף בעל שלמית אחותו, אשר היה נאמן בעיניו ואהוב לו מקרבתו אליו, ובסתר צוה עליו להמית את מרים, כאשר יוציא עליו אנטוניוס משפט מות. ויוסף גלה את הסוד למרים, לא במחשבת בליעל, כי אם ברצותו להראותה את אהבת בעלה הגדולה אליה, עד כי גם המות לא יוכל להפריד בינו ובינה. וכאשר שב הורדוס מדרכו וישב עם אשתו יחד וברב שיחו הראה לה את תשוקתו העזה ונשבע לה, כי לא יאהב עד עולם אשה זולתה, ענתה אותו מרים: "את כל עוזו אהבתך הראית בפקדתך אשר נתת בידי יוסף להמיתני". ה. וכשמע הורדוס, כי נגלה דבר סודו, יצא כמעט מדעתו וקרא: "יוסף לא נועז לגלות לך את דבר פקדתי, לולא פתה אותך מאחרי". מכאב לבו אבדה רוח בינתו; הוא קפץ מעל משכבו ורץ בחמתו בבית המלכות אנה ואנה, ושלמית אחותו מצאה הפעם עת רצון להפיח כזבים ולחזק את קנאת הורדוס ביוסף. ומעצמת קנאת הורדוס נטרפה דעתו ומיד צוה להמית את שניהם (את יוסף ואת מרים). אולם כשוב אליו בינתו יסרוהו כליותיו על המעשה וכשך חמתו התגברה אהבתו עוד הפעם ואש תאותו התלקחה בקרבו, עד אשר מאן להאמין כי מתה מרים, ובנות עליו רוח עושים היה מדבר אליה כדבר אל החיים, עד אשר ארכו הימים והוא הכיר את כל האסון אשר קרהו, ואז גדל אבלו עליה כגדל אהבתו אותה בחיים.

פרק עשרים ושלושה

עלילות דברים על בני מרים. אנטיופטרס קבל את משפט הככורה עליהם. הם עומדים למשפט לפני כסא הקיסר והוא מקים שלום ביניהם ובין הורדוס.

א. והבנים ירשו את משטמת אמם ומדי העלותם על לבם את מעשה הנבלה אשר עשה אביהם חשבו אותו לשונאם בנפש. ככה עשו מימיהם הראשונים כאשר גדלו ברומא, ועוד הוסיפו לשנאו אחרי שובם אל ארץ יהודה, וכאשר הלכו הנערים הלוך וגדול בשנים, כן גדלה גם שנאתם. ובהגיע עת נשואיהם והאחד לקח לאשה את בת דודתו שלמית, אשר עמדה לפנים על-יד אמם לשטנה, והשני נשא את בת אַרְכִיֶלַאִיס מלך קפודקיא א, ערבו

(*) קפודקיה Καππαδοκία ביוניית.

האחים את לבם להראות את שנאתם לעינים. ובעז נפש הצעירים מצאו הולכי רכיל חפצם ואנשי בליעל אחדים דברו אל המלך יום יום, כי רעה בגד פניו משני בניו אלה, כי חתן ארכילאוס אומר לברוח אל חותנו למצא מחסה, למען יוכל אחרי זאת להתאונן על אביו באזני הקיסר. וכאשר שבע הורדוס את דברי המלשינים האלה קרב אליו את אנטיפטרוס בנו, אשר ילדה לו דוריס, להיות לו למשען בפני אחיו, וגדל את כבודו בכל הליכותיו.

ב. ושני האחים נלאו לשאת את התמורה הזאת, ובראותם את בן האשה ההדיוטית הולך וגדול, לא יכלו בגאון מולדתם להבליג על כעשם ולכל מקרה אשר עָצבם הראו את אפם וחמתם לעינים. מיום ליום גדלה משטמתם, ואנטיפטרוס מצא חפצו בדבר הזה לעלות למעלה. הוא הרבה לְדַבֵּר חלקות באזני אביו והתחכם לבדות על אחיו עלילות מעלילות שונות, ופעם היה בעצמו מוציא עליהם דְבַה לפניו, ויש אשר שלח את האנשים הקרובים אליו לדבר עליהם רעות, עד אשר השפיל להוביש את כל תקוות אחיו לירשת הממלכה. על-פי צְנֵאת הורדוס נעשה אנטיפטרוס לירוש הכסא וכן היה בעיני כל. בכבוד מלכים נשלח אל הקיסר, בעדי עדיים ובעבדה רבה ורק הנזר לא היה על ראשו. לימים מצא אֶן בנפשו להעלות את אמו על יצועי מרים. בשתים עשה מלחמה באחיו, בחנפה ובדברי רכיל, ובערמתו פתה את אביו להשיא מות על בניו.

ג. הורדוס סחב אחריו את אלכסנדרוס אל רומא והתאונן עליו באזני הקיסר, כי התנכל להמיתו ברעל. בקשי מצא אלכסנדרוס פֶח לשפוך את יגונו, בהכירו כי הקיסר הוא שופט נבון, המיטיב לבחון את לב אנטיפטרוס וגם חכם במשפטו מהורדוס. על-כן הצניע לכת ולא גלה על עונות אביו. אולם הפר בחוקת-היד את כל הדְבַה הרעה אשר הוציא עליו. וגם נקה מאשם את אחיו, אשר נמצא אתו יחד בצרה, ואחרי-כן התאונן על מזמת אנטיפטרוס הרעה ועל חזרפה אשר נעשתה לו ולאחיו. הוא בטח בבר לבבו, וגם פֶח מליצתו היה לו לעזרה, כי היה מפליא לְדַבֵּר מאד. וכאשר קרא אלכסנדרוס באחרית דבריו, כי טוב לו ולאחיו למות בידי אביהם, אחרי שהטיל עליהם אשמה אשר כזו, העיר את חמלת כל העומדים שם, עד אשר זלגו עיניהם דמעות, וגם מצא חן בעיני הקיסר מאד, והוא העביר מעליהם את כל דברי האשמה והקים שלום ביניהם ובין הורדוס והתְנָה אתם, כי ישמעו לקול אביהם לכל אשר יצום, ולו המשפט לתת את מלכותו לנחלה לבנו הטוב בעיניו.

ד. ואחרי הדברים האלה שב המלך מרומא, ולמראה עין העביר את אשמת בניו, אולם לא חדל לחשוד בהם, כי אנטיפטרוס מפיה-המדנים הלך אתו יחדו. אך לא גלה על שנאתו מיראתו את האיש, אשר הקים שלום

ביניהם (הקיסר). וכאשר עבר הורדוס באניה אל ארץ קיליקיה וירד אל היבשה באַסִיּוֹקָה, עשה לו ארכילאוס משתה-ידידים להודות לו על פדות נפש חתנו. ארכילאוס שמח בְּשֵׁלוֹם מאד, וכבר הואיל לכתוב אל אנשי-שלומו ברומא לעזור לאלקסנדרוס בריבו. הוא שלח את הורדוס עד זַפִּירְיוֹן ונתן לו מתנות עד שלשים ככר.

ה. ובבוא הורדוס אל ירושלים הקהיל את העם והציג לפניו את שלשת בניו והצטדק על-דבר מסעו והרבה להודות לאלהים וגם לשבח את הקיסר, אשר הקים את ביתו הנופל ונתן לבניו את השלום, אשר הוא דבר גדול מהמלוכה, והוסיף לדבר: „את השלום הזה אכין ביתר-עז. כי הנה הקים אותי הקיסר לאדוני הממשלה ונתן לי את המשפט לבחור בירוש כסאי. ובוזה אני ממלא את רצונו והוא גם רצוני. את שלשת הבנים האלה אני מקים למלכים ומתפלל אל אלהים (כי יברכם) — ואחריו אני מבקש אתכם לשמוח בדבר הזה. הן לאחד תאות המלוכה על-פי משפט הבכורה, ולשני אחיו בגלל יחש משפחתי, כי הנה הממלכה היא גדולה ותצלח לממשלת מלכים רבים. ועליכם להזהר לכבד את שלשת הבנים האלה, אשר חפר אותם הקיסר יחד ואביהם הקים אותם למושלים, ואל תתנו להם כבוד אשר לא יאות להם בצדק ובמשפט, כִּי-אם לכל אחד כפי מספר שניו. ואם יחשוב איש, אשר בהרבותו בכבוד אחד האחים ממדת שניו יתן שמחה בלבו, הן לא תשוה השמחה הזאת בכעס האח השני, אשר יגרע מכבודו. וגם אני אגזור משפט, מי ומי ראויים לבוא בחברת שלשת בני אלה ולהיות להם לקרובים ולאוהבים, והם יערבונני את השלום. יודע אני היטב, כי מיצר לב חברים רעים תצא מריבה וקנאה, ואם יהיו להם חברים להועיל, — ישמרו דרכי אהבה (ושלום). ואמנם אני דורש מבני אלה וגם מכל שרי צבאות חילי, כי רק אלי תהיינה עיניהם נשואות כיום הזה. כי לא את המלוכה, רק את כבוד המלוכה לבד נתתי בידי בני, למען ישבעו מברכותיה, אולם כל כבוד (חזק) השלטון ישאר בידי, ולו גם יהיה הדבר בעל-כרחי. וכל איש ואיש יתן-נא אל לבו ויזכור את מדת ימי, את ארחות חיי ואת צדקתי לפני האלהים, הן עוד טרם זקנתי, כי אנאש מחיי במהרה, ולא תלכתי אחרי חמדות-בשרים, אשר כֹּחַ להן לקצר שנות עלומים. וגם בעבודת-אלהים יצאתי ידי חובתי, ועל-כן אבטח, כי אאריך ימים הרבה. והאיש אשר יעבוד את בני בקוותו ליום חליפתי הוא יתן לפני את הדין גם על אשר עשה להם. כי לא מקנאה ביוצאי חלצי אני רוצה להרחיק מהם כל עבודת חַגְפָּה, כִּי-אם יודע אני, אשר הכבוד מלמד את בני-הנעורים משובה וזדון. וכאשר ישיב אל לבו כל איש המתהלך לפני בני, כי בעשותו דבר להועיל ישא ברכה מידי הַלֵּף מעשיו, ואם יפיח מדנים — לא יראה שכר מדותיו הרעות גם מידי האיש אשר חפץ ביקרו — אז אבטח

בדבר, כי כלכם תדרשו טובתי, והלא היא גם טובת בני, כי גם להם ייטב, אם תשארו הממשלה בידי ושלום יהיה ביני וביניהם. ואתם, בני היקרים, זכרו לראשונה את חבלי הטבע הקדושים, אשר בהם תפון האהבה גם בקרב חיות רעות. והשנית — זכרו את הקיסר, אשר הקים שלום ביניכם, והשלישית — שימו לבכם אלי, אשר לי המשפט לצוות עליכם — ואיני עושה זאת ורק הנני מדבר על לבכם: שמרו ברית אחים! והנה אני נותן לכם בגדי מלכות ועבדת מלכים. ואל האלהים תפלתי, כי ישלים את עצתי הטובה, אם תחיו בשלום." לדברים האלה חבק באהבה את כל אחד משלשת בניו ושלח את העם. ורבים מן הקהל הנאסף התפללו גם הם, כי תצליח עצת-המלך. והאנשים, אשר נשאו את לבם לתמורות, עשו כאלו לא שמעו דבר.

פרק עשרים וארבעה

תועבות אנטיפטרוס ודוריס. בגלג גלפירה יצאה דבה על אלכסנדרוס. פירורא נחשד במעשה זר וגם אשמת שלמית נגלחה, והמלך סלח לפשעיהם. הורדוס ענה את הסריסים ואלכסנדרוס נאסר בנחשתים.

א. השנאה הכבושה נשארה בלבות האחים והם נפרדו במחשבות רעות מבראשונה. אלכסנדרוס ואריסטובולוס נרגנו על אשר נתן לאנטיפטרוס משפט הבכורה, ואנטיפטרוס קנא באחיו על אשר היו לו למשנים. אמנם הוא היה איש מזמות מתכונתו וידע לעצור במלים ובערמתו הרבה הבין לכסות את שנאתו לאחיו. אולם אחיו הגאים ביחש משפחתם היו מגלים בלשונם את כל מחשבות לבם. ואנשים רבים עמדו עליהם להגדיל את רגזם, ויותר מאוהביהם הנאמנים עשו זאת החנפים, אשר התגנבו אליהם לרגל את צפוניהם. וכל דבור אשר נזרק מפי אלכסנדרוס מצא דרכו מיד אל אנטיפטרוס ואחרי-כן נמסר עם תוספת משלו אל הורדוס. וגם בדבר אלכסנדרוס דברים לתמו לא היה בטוח משוטל-שון, כי כל מוצא שפתיו שנה למצא בו מחשבה זרה, ומה גם כשדבר ככל אשר עם לבו — כי נוספו על דבריו כזבים רבים והדבר הקטן נעשה לגדול מאד. ואנטיפטרוס שלח אליו כפעם בפעם אנשים מחרתרי ריב, למען יוכל אחרי-כן לסמוך את שקריו על איזה שרש דבר, בדעתו כי שמץ-אמת מתוך את האמונה בכל דברי להג. לעמת-זאת היו כל אוהבי אנטיפטרוס שומרי-סוד מתכונתם ועוד הוסיף להטות את לבם בכסף, לבל יגלו דבר מצפוניו. — אמת בפי האומר, כי כל חיי אנטיפטרוס היו תעלומת-רשע! גם את העומדים על אלכסנדרוס פתה במתן שחד או בדברי חלקות, אשר התחכם בהם תמיד למצא את כל חפצו, למען יבגדו

באדוניהם וימסרו לו את כל המעשים אשר עשה ואת כל נבי שפתיו. ואת כל דבריו עשה אנטיפטרוס בדעת ובחשבון כמעשה המשחק בחזיון-עלילה ובתחבולה רבה מצא מסלות שונות לדברי שקריו אל לב הורדוס. הוא התחפש כאח נאמן ושלח מלשינים אחרים אל אביו, וכאשר יצא דבר רע על אלכסנדרוס במעמד אביו, היה אנטיפטרוס שם לו סתר פנים, כאלו בא במקרה ונכנס לתוך הדברים, בתחלה נסה להכחיש את השמועה ואחרי-כן חזק כלאחרי-יד את כל הדבֵּה והעיר את חמת המלך. וכל הדברים נזרשו סמוכים למזמת אלכסנדרוס הרעה, למען יראה, כי הוא אומר בלבו להמית את אביו. ואיש לא השכיל לחזק את אמונת-המלך בעלילות השקר האלה, כאשר עשה אנטיפטרוס בעמדו על אחיו למליץ-ישר.

ב. והורדוס נרגז מאד לשמועות האלה ומיום ליום רפתה אהבתו לשני הצעירים, ובמדה הזאת הוסיף לאהוב את אנטיפטרוס. ויחד עמו רחוקו מן האחים גם השרים והעבדים בחצר המלך. אלה נטו מעליהם על דעת עצמם ואלה עשו זאת במצות המלך, כמעשה תלמי הנכבד בין כל אוהבי הורדוס, וגם אחי המלך וכל בני ביתו. וכל הגדלה היתה לאנטיפטרוס. ועוד רע ומר מזה היה לאלכסנדרוס, כי גם אם אנטיפטרוס עלתה לגדלה יתרה, היא האשה אשר יעצה רעה עליו ועל אחיו וקשה היתה להם מכל אם חורגת, בשנאה אותם ביתר שאת, כי היו בני צרתה המלכה, וכל העומדים בחצר המלך שרתו את אנטיפטרוס, כי אליו נשאו את עיניהם, ויותר מזאת, כי חזקו עליהם דברי המלך ומצותו, לבל ידרכו כל אנשי המשרה על סף בית אלכסנדרוס ולא יבואו עמו בדברים. ואימת הורדוס היתה מוטלת על אוהבי אלכסנדרוס לא בארץ יהודה בלבד, כי-אם גם בארצות נכריות. כי לו נתן הקיסר תקף ועז מכל המלכים, עד אשר היה לאל-ידו להוציא את הבורחים גם מן הערים אשר לא סרו למשמעתו. והצעירים (בני מרים) לא ידעו מכל עלילות שוטניהם, ועל-כן לא נזהרו ונפלו בשחיתותיהם על-נקלה. כי לא הוכיח אותם אביהם פנים בפנים; ורק מעט מעט נגלה להם הדבר, בראותם יום יום, כי סר לבו מעליהם והוא מהיר לכעוס לכל שמועת עצב. אנטיפטרוס השכיל להעלות עליהם גם את שנאת דודו פירורא והרבה לבקש את קרבת דודתו שלמית, כאלו היתה אשת נעוריו, וגם לסכסך אותה באחיו כל הימים. וגם גלפירה אשת אלכסנדרוס עזרה לו להפיח את חמת שלמית, כי היתה מרבה לדבר על יחש משפחתה והתפארה, אשר לה המשפט להיות הגברת לכל נשי בית המלך, כי לבית אביה יצאה מגזע טַמְנוֹס א) ולבית אמה ממשפחת דריוש

*) טַמְנוֹס מלך ארגוס, לפי האגדה היוונית בן אריסטומכוס בן קליאוניוס בן הילוס

בן ושמספא ב; ולעמת זאת הרבתה לחרף את אחות הורדוס ואת נשיו על בוז משפחתן וגם אמרה עליהן, כי לא בחר המלך בכל אחת מהן על יחש אבותיה, ורק על יפיתארה לבד. ונשים רבות היו להורדוס, כי התר ליהודים על-פי חקי אבותיהם להרבות נשים. וגם רבות מצאו חן בעיני המלך. וכל הנשים האלה שטמו את אלכסנדרוס על אשר דברה עליהן גלפירה בצואר עתק ושפכה עליהן בוז וחרפות.

ג. אריסטובולוס הפך את לב שלמית לשנא אותו, אף כי היתה חותנתו. זה מכבר קצפה עליו וחרונה גדל עוד בגלל גדופי גלפירה, — כי אריסטובולוס היה בו לאשתו כל הימים על אשר יצאה ממשפחת חשכים, באמרו כי הוא נשא אשה הדיוטית בעוד אשר לקח לו אלכסנדרוס בת מלכים לאשה. ואשתו בכתה לפני שלמית אמה וגלתה לה את הדבר וגם הוסיפה לספר: „אלכסנדרוס והקרובים אליו מתפארים, כי אחרי הכינם את הממלכה בידם יתנו את אמות יתר אחיהם עם השפחות לשלוח בפלך את ידיהן ואת הבנים אחיהם יקימו לסופרים בכפרים, והם אומרים בלעג, כי לדבר הזה היו להם (לאחיהם) אומנים טובים.“ לשמע זאת לא יכלה שלמית להתאפק וספרה להורדוס את כל הדברים האלה, והיא היתה נאמנה עליו מאד, בתתה דפי בחתנה. ועוד דבה אחת נוספה או והציתה כאש את חמת המלך, כי הגיעה השמועה לאזניו, אשר שני בניו מעלים תמיד על שפתיהם את שם אמם ומקללים את רוצחי נפשה, וכפעם בפעם מדי תתו מבגדי מרים לנשיו, הנופלות ממנה ביחש משפחתן, הם מאימים, כי תחת בגדי מלכות יתנו לבושן שק בזמן קרוב.

ד. לשמע הדברים האלה חרד המלך מפני הצעירים על רום לבם, ובכל זאת לא נואש עוד מקוות להם, כי ישובו מדרכיהם. על-כן קרא להם לבוא לפניו, כאשר התעתד לנסוע אל רומא, וגער בהם מעט כמלך ויותר מזה דבר על לבם כאב והוכיח אותם בדברים לאהוב את אחיהם, וגם הבטיחם למחות את פשעיהם, אם ייטיבו את דרכיהם לעתיד. והם כחשו בכל העלילות אשר יצאו עליהם, בטענם כי שקר יסודן, וגם אמרו, כי יראו את צדקתם במעשים, אבל גם עליו קטל להרחיק ממנו כל שפתי-שקר ולא להאמין להן על-נקלה, כי לא יחדלו אנשי בליעל לטפל עליהם כזבים, אם יטה לדבריהם און קשבת.

ה. בדברים האלה הניחו הבנים את דעת אביהם על-נקלה והרחיקו

בן הגבור הידוע הרקלס. לפי מסרת הרודוטוס (ספר ח, קל"ו) היה פרדיקס הראשון למושל מקדוניה מיוצאי הלציו ש טמנוס זה; ארכילאוס, שהיה כנראה ממשפחת אצילים מקדונים, התיחש אליו. (א) הוא דרוש מלך פרס הידוע, אשר בימיו וברשותו נבנה הבית השני בירושלים.

מהם את הסכנה באותו-מעמד, אבל הם הבינו, כי עוד ישבעו ממרורים בעתיד, בדעתם כי שלמית עוינת אותם וגם דודם פירורא רודף את נפשם, ושני אלה היו חזקים וקשים מהם, ומה גם פירורא, אשר היתה לו יד בכל עסקי המלוכה ורק הנזר הבדיל בינו ובין אחיו. ותבואת רכושו (שנה בשנה) היתה מאה ככר, כי לו היה פרי עבר הירדן פלו, אשר קבל במתנה מאת אחיו. והורדוס הקים אותו לנסיך (טטררכוס) ואת המשרה הזאת השיג למענו מידי הקיסר, וגם כפד אותו להתחנך עם בית המלך, בתנו לו את אחות אשתו לאשה. ואחרי מות האשה הזאת יעד לו הורדוס את בתו הבכירה ונתן לה שלוחים שלש מאות ככר. אולם פירורא השתמט מלשאת את בת המלך, כי חשקה נפשו באחת השפחות. לדבר הזה קצף עליו הורדוס ונתן את בתו לאשה לבן אחיו, אשר נפל אחרי-כן במלחמה עם הפרתים. ולא ארכו הימים והורדוס השיב את חמתו מפירורא וסלח למחלתו (למחלת אהבתו).

ו. עוד לפנים, בחיי המלכה (מרים), הִפּה פירורא בלשון, כי הוא מתנכל להמית את המלך ברעל, ועדים רבים גלו את אשמתו בימים ההם, עד אשר נפתה הורדוס להאמין לדברים, אף כי אהב את אחיו אהבה עזה. הוא צוה לענות רבים מהחשודים בדבר, והגיע לאחרונה גם עד אוהבי פירורא. אבל איש מהם לא הודה במזמת פירורא הרעה, ורק נגלה הדבר, כי התכונן לקחת את אהובתו ולברוח אתה אל הפרתים, וקסטבר בעל שלמית, אשר נתנה לו המלך אחרי המיתו את בעלה הראשון בעון זמה, עזר לפירורא בעצתו ונתן לו יד לברוח. גם שלמית לא נקתה מעלילת דבר. כי פירורא אחיה העיד בה, אשר באה במסרת הברית עם סולי^א, המשנה לעבדת מלך הערבים, שונא הורדוס בנפש, ואמרה להנשא לו. ואף כי נלכדה שלמית באשמה הזאת, וגם צדקו יתר הדברים אשר ענה בה פירורא, בכל-זאת נתן לה המלך חנינה, וגם העביר את חטאת פירורא.

ז. והסערה אשר התחוללה בבית המלך פקדה עתה את אלכסנדרוס וחלה פֶּלָה על ראשו. שלשה סריסים נכבדים היו בחצר המלך, אשר נשא את פניהם במשרות רמות: את האחד הפקיד לתת את הכוס על ידו ואת השני להגיש את הלחם לפניו והשלישי היה מכין את יצועיו וישן עמו בחדר. את הסריסים האלה פתה אלכסנדרוס במתנות רבות למלא תאוותו. וכאשר נודע הדבר למלך, צוה לענותם ותחת סבל ענוייהם הודו על קרבתם לאלכסנדרוס וגם גלו לפניו את הדברים אשר הבטיחם אלכסנדרוס בעת פתותו אותם, כי אמר להם: „למה לכם לבטוח בהורדוס הזקן, אשר לא ידע

(*) במקור: Σουλλαίος.

להפלים, הצובע את שערותיו? — הבגלל הדבר הזה לצעיר תחשבוהו? פנו אלי, כי אני אירש את הממשלה בזמן קרוב, ברצון אבי או בעל-כרחו, ואני אעשה נקמות באויבי ואת אוהבי אשביע אשר ועדנים ואתכם אפקוד לטובה על פני כל". והם הודיעו גם את המלך, כי כבר עובדים אילי הארץ במסרתים את אלכסנדרוס, ושרי החילים וראשי הגדודים מתאספים אליו בלאט.

ה. לדברים האלה התחלחל הורדוס מאד, עד כי לא מצא עז בנפשו לפרסם את דברי העדים האלה, רק שלח מרגלים יומם ולילה לחקור את כל הדברים הנעשים והמדברים ואת האנשים החשודים הסגיר תכף להורגים. וזכר המלך מלא שערורה נוראה, כי מכעס או משנאה הלך כל איש רכיל כרעהו, ורבים מצאו חפצם בחמת המלך המשפלת להנקם מאנשי עברתם. וכל דבר שקר נאמן מיד, והענש בא סמוך לדבה חיש מהר. ויש אשר נאשם איש מיד אחרי ענותו רעה בחברו, ויחד עם האיש, אשר גלה את אשמתו, הובל גם הוא לטבח. כי פחד המלך לנפשו מאד ולא נתן לחקור ולדרוש, ורגזו תקף עליו, עד אשר לא עצר כח להביט במנוחה אל פני האנשים הנקיים מאשם, וגם על אוהביו הקרובים היתה ידו נטויה. על רבים מהם אסר לבוא בשער המלך והוכיח בדברים קשים את האנשים, אשר לא מלאו לבו ליסרם ביד רמה. בקרב הרעה אשר קמה על אלכסנדרוס נוסדו עליו אנטיפטרס וקרוביו לאגדה אחת ולהבאיש את ריחו בעיני אביו ולא היה דבר דבה אשר נבצר מהם. והמלך נבהל מאד מתעותי אנטיפטרס ומכזביו, עד אשר נדמה בעיניו, כי אלכסנדרוס עומד עליו בחרב שלופה להרגהו. על-כן צוה לתפוש אותו ולאסרו בנחשתים, ואת אוהביו ענה להוציא מפתחם דבר. רבים מהם נשאו את יסוריהם במנוחה ומתו מבלי להעיד דבר-שקר, אבל נמצאו בקרבם אנשים, אשר עיפה נפשם מרב מכאוביהם וענו שקר באלכסנדרוס ובאריסטובולוס, כי הם זוממים לנפש המלך ומחכים לשעת הפשר להמית אותו בעת הציד ולברוח אחרי-כן אל רומא. אמנם פחש הדברים ענה בפניהם, כי רק באנס נזרקו מפני העדים, אך המלך האמין להם בנפש חפצה, כי מצא לו כסות עינים להצדיק את מאסר בנו ולהראות כי לא עבר על חקי הצדק.

פרק עשרים וחמשה.

ארכילאוס הקים שלום בין אלכסנדרוס ובין פירורא ובין הורדוס.

א. אלכסנדרוס ראה, כי לא יצלח בידו להפוך את מחשבת אביו, על-כן אמר בלבו לשלם לדורשי רעתו מדה כנגד מדה. הוא כתב ארבעה ספרים

נגד אויביו ובהם הודה על מזמתו הרעה, אולם הראה, כי גם רבים מהאנשים, האלה נמצאו אֶתוּ בעצה אחת, ויותר מכלם הרעו לעשות פירורא ושלמית ועל האשה הזאת ספר, כי פעם אחת אֶלצה אותו לעשות אֶתה זמה בלילה. הספרים האלה הגיעו לידי הורדוס וענו דברים רבים ונוראים בגדולי מלכותו, והנה מהר ארכילאוס לבוא אל ארץ יהודה, כי חרד לנפשות חתנו ובתו, והיה להם לעזור מִתְּקָם בהפרו בתחבולותיו את מחשבת המלך, הרעה עליהם. כי בגשת ארכילאוס אל הורדוס קרא בקול גדול: „אית חתני הנבל? איפה אמצא את ראש רוצח-האב, למען אפוצץ אותו בידי? וגם את בתי אשלח אחרי בעלה הנאה. הן גם אם לא היתה אתו יחד במזמתו הרעה, כבר נטמאה כי היתה לו לאשה. מה יִפְּלא בעיני ארך אפך למבקש רעתך, כי עוד חי הוא אלכסנדרוס. הן מהרתי לבוא אליך מקפודקיא, כי חשבתי, שכבר נשא את עונו, למען אחקר אתך יחד את בתי, אשר נתתי לו לאשה בנשאי פנים לכבודך. ועתה הנה אני רואה, כי עלינו להועץ על-דבר שניהם ואם ירך לך לב, לב האב, מענוש את בנך הצודה את נפשך, נמסור איש את משפטו בידי אחיו וקנא כל אחד ממנו את קנאת השני“.

ג. בדברים האלה הניח ארכילאוס מעט את דעת הורדוס, אשר מאן להטות אליו אונו לראשונה. הוא נתן בידו את הספרים אשר חבר אלכסנדרוס לבחון אותם ובראש כל פרק ופרק עמד והתבונן עמו בדבר. ועתה מצא ארכילאוס מקום להשלים את עצתו המחכמה ומעט-מעט העביר את האשמה על ראשי האנשים הנקובים בספר ויותר מכלם — על ראש פירורא. בראותו את המלך שומע את דבריו באמונה, קרא אליו: „עלינו לחקור את הדבר, פן כרו אנשי הבליעל שוחה לרגלי הצעיר והוא לא התנכל עליך. כי אין אני רואה דבר, אשר יוכל להשיאו לעשות מעשה תועבה כזה. הן כבר שבע מכווד המלוכה וגם קוה לרשת את כסאך, ואולי פתוהו אחרים והטו את דעת עלומיו הקלה למעשים רעים לטובתם. והן לא צעירים בלבד נפלו בפח אנשי ערמה כאלה, כי-אם גם זקנים וגבונים, ומשפחות מהללות וממלכות שלמות הפו בידיהם חרם“.

ג. הדברים האלה מצאו חן בעיני הורדוס וחמתו העזה על אלכסנדרוס שככה מעט, ורגזו קפץ על פירורא, כי עליו נשאו ארבעת הספרים את דבריהם. וכראות פירורא את זעף המלך ואת אהבתו הגדולה לארכילאוס, אשר לא יִפְּלא ממנה דבר, הבין כי לא ימצא ישועה בדרך כבוד ובקש להציל את נפשו בהשפילו את כבודו. הוא הרפה מאלכסנדרוס והתרפס לפני ארכילאוס, אך האיש הזה ענהו, כי אינו רואה דרך לבקש עליו רחמים, אחרי אשר רבו אותות אשמתו וברור הדבר, כי יעץ רעה על המלך ומידו קמה כל הרעה אשר מצאה את הצעיר, — רק אם ישמע לקולו ויעזוב את

דרכי ערמתו ולא יוסיף עוד לכחש בדברים, כי-אם יודה על כל דברי האשמה ויבקש את אחיו ואוהבו לסלוח לחטאתו, ואם יעשה כדבר הזה, צורך יעזר לו גם הוא (ארכילאוס) בכל כחו.

ה. ופירורא שמע לעצת ארכילאוס והתקין את עצמו לעורר רחמים על נפשו ולבש שחורים ונפל בבכי לרגלי אחיו — כמעשהו זה פעמים רבות — ובקש ממנו להעביר את חטאתו והודה בפיו, כי הוא איש נבל ועשה את הדברים הנקובים בספר האשמה. ובכה על טרוף דעתו ועל שגעונו ואמר, כי סבת הדבר היא אהבתו לאשתו. וכאשר למד פירורא חובה על עצמו והעיד בפיו על אשמתו, קם ארכילאוס לעזרתו ובקש עליו רחמים מאת הורדוס לשכך את חמתו, בתתו לו מופתים אשר קרו בביתו. כי עוד הרבה יותר ממנו שבע צרות ומכאובים מאחיו, אבל כבש את כעסו ונקמתו, כי מאן לעבור על ברית אחים. כי הממלכות דומות לגופים גדולים, ותמיד חלקן שרוי בדלקת מפני כבד המשא, אבל אין לכרות את החלק הזה, כי אם להעלות לו ארוכה בנחת ולרפאותו.

ו. ארכילאוס הרבה עוד לדבר על לב הורדוס ולהעיר את רחמיו על אחיו, אולם לא שב מחמתו השפוכה על אלכסנדרוס, והודיע כי התיר את ברית נשואיו עם בתו והוא אומר להשיבנה אל ביתו. בדברים האלה הפך את לב הורדוס, עד אשר עמד לדבר לפניו טובות על הצעיר ולבקש ממנו, כי יתן את בתו לאשה לבנו עוד הפעם. למען יאמנו דבריו ענהו ארכילאוס בערמה, כי הוא מפקיד את בתו בידו לתתה לאשה לכל אשר יחפוץ, זולת אלכסנדרוס, וגם הודיעהו, כי יקר בעיניו מפל לשמור את חק קרבת משפחתם. אולם הורדוס השיבהו, כי למנחה מידו יחשב בנו בעיניו, אם לא יתיר את קשרי הנשואים, כי כבר נולדו בנים לצמד הזה והאשה טובה מאד בעיני הצעיר, ואם תשארו לו, תשמור אותו מחטאים, ואם תלקח ממנו, אזי ינאש מפל חפצו. הן תענוגיה-המשפחה מחלישים את זדון לב האדם. בקשי נרצה ארכילאוס לדברי הורדוס והשלים עם העלם וגם הקים ברית-שלום בינו ובין אביו ואמר, כי הדבר נחוץ לשלוח אותו אל הקיסר, כי כבר כתב אליו והודיעהו את כל הדברים האלה.

ז. ככה הצליחה תחבולת ארכילאוס להציל את חתנו. ואחר-יכן עשו משתה ושמחה לכבוד השלום. ובצאת ארכילאוס לדרכו נתן לו הורדוס למנחה שבעים ככר וכסא-זהב רצוף אבני-חן וסרסים וגם פילגש אשר נקראה בשם פנוקיס. ולרעי ארכילאוס נתן הורדוס מתנות לכל איש כפי מעלתו, ובמצות המלך נתנו גם קרוביו תשורות יקרות לארכילאוס, והורדוס וגדולי המלוכה שלחו אותו עד אנטיוכיה.